

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת כי תשא תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון תת"נ

קללה, דכתיב (הושע ב"ג) והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתי וכל מועדה וכו'. ואין לך כל רגל ורגל שלא באתה בולשת [חיל המלך] לצפורי, ולא בא לטבריה אדמון וקמטון ובעל זמורה [לבוז ולהטיל עליהם עול] ע"כ. ולכן לא רצו לקבל על עצמם יום טוב, שלא יביא זאת לידי ביטול השמחה בארץ ישראל כמו שאירע בצפורי וטבריא ע"כ.

וזהו שאמרו אם כל המועדים יהיו בטלים, ימי הפורים לא נבטלים. דמומן החורבן ואילך הרי יש קללה על שמחת המועדים, ויתכן ששמחת המועד יתבטל מן השמים, אבל שמחת ימי הפורים לא נבטלים, שלא קבעוה למועד, ולא נכללות בכלל הקללה, ולכן שמחתה בשלימותה בכל מקום ובכל זמן גם בארץ ישראל.

ויש לומר עוד כי באתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא, וכל המועדים כאשר יחסר ההתעוררות מלמטה, לעומת זה יחסר גם ההשפעה מלמעלה. אמנם בפורים כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים (ט-כח), ומבואר בזרע קודש (לפורים קכא). דלכן לא כתיב להזכיר ולעשות, משמע שממילא בלא הכנה ואתערותא שלנו מתפשטת הקדושה בימים אלו ממקום עליון מאד ע"ש. ואם כן מהשפעת המועדים יתכן שיתבטל כאשר אין מי לעורר אותם מלמטה, אבל ימי הפורים לא נבטלים, ההשפעה של ימי הפורים עומדת תמיד במדריגתה המופלאה, כי הימים

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש וגו', לכפר על נפשותיכם (ל-ג). בתוספות (מגילה טז). כתבו על הא דאמר המן לאחשורוש, ועשרת אלפים ככר כסף אשקול על ידי עושי המלאכה להביא אל גנוי המלך (אסתר ג-ט), שמעתי שעשרה אלפי ככר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל כשיצאו ממצרים, ואמר שיתן לאחשורוש כל פדיונם ע"כ. ויש להבין מה עלה על דעתו של אותו רשע ליתן כנגד המחצית השקל שישראל נותנין, ואיזה שייכות יש לבקשתו אם על המלך טוב יכתב לאבדם, עם המחצית השקל שישראל נותנים. ומצינו עוד קשר ביניהם בגמרא (שם יג): אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו ע"ש.

ומתחלה נבאר מה דאיתא (במדרש משלי) אם כל המועדים יהיו בטלים, ימי הפורים לא נבטלים. וכבר הקשו עלה, דהלא זאת התורה לא תהא מוחלפת, ואיך יהיו המועדים בטלים. ונראה על פי מה שדברנו (בסעודת פורים העל"ט) במה שאמרו (מגילה ה): דבתחלה כתיב (אסתר ט-יט) עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר, שמחה ומשתה יום טוב, ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ואילו יום טוב לא כתיב ע"ש. ולכאורה למה לא רצו לקבל אותה גם ליום טוב. אך איתא בגמרא (שבת קמה): מפני מה מועדים שבבבל שמחים [יותר מבארץ ישראל], מפני שלא היו באותה

האלה נזכרים ונעשים מאליהם, ולכן ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים.

*

עוד יש לומר בטעמא דמתחלה נאמר משתה ושמחה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו, ולא נאמר מתנות לאביונים, ושוב יום טוב לא קבילו עליהו, והוסיפו כנגדו מתנות לאביונים. ונראה כי חשיבות מצות ה' היא כאשר מצוה בא בטירחה, וכמו שאמרו (אבות ה-כב) לפום צערא אגרא. ומצינו ברבקה שאמר הכתוב וירץ העבד לקראתה (בראשית כד-יז), וברש"י לפי שראה שעלו המים לקראתה (ב"ר ס-ה). וכתב בקדושת לוי, הנה הרמב"ן אומר, כי הראיה לזה הוא, מכיון שלהלן אצל הגמלים נאמר 'ותשאב', ואילו כאן לא נאמרה בכלל לשון שאיבה, הרי משמע מזה, שהמים עלו לקראתה ולא היתה צריכה כלל לשאוב. אולם עדיין קשה, מדוע באמת לא עלו המים לקראתה כאשר באה לשאוב בשביל הגמלים. ברם, עיקרה של מצוה הלא היא כוונת הלב לעשות רצון הבורא. והנה כשבאה בראשונה לשאוב מים, הרי נתכוונה לשאוב רק בשביל עצמה, ואז עלו המים לקראתה, לבל תצטרך להטריח עצמה. אבל לאחר מכן, כשבאה לשאוב בשניה, הרי כבר נתכוונה לשם מצוה של גמילות חסד, ואז רצו מן השמים שהיא תעשה במו ידיה את כל פעולת המצוה, לכן לא עלו המים לקראתה, שכן התאמצותו וטרחתו של האדם בשעת קיום המצוה חשובות עד מאוד בעיני השי"ת עכ"ד.

והנה מזוונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכיפורים, חוץ מהוצאת שבת והוצאת ימים טובים, שאם פוחת פוחתין לו, ואם הוסיף מוסיפין לו (ביצה טז). ולכן מתחלה כאשר קבלוה ליום טוב, הרי הוצאות יום טוב אין קצובים להאדם, ואין חשיבות כל כך למתנות לאביונים, הן מצד המקבלים, שהוצאות יום טוב אינו בכלל המזונות הקצובים להם, ואם הוסיף מוסיפין לו. והן מצד הנותנים, כי המתנות הללו הם מהוצאות יום טוב שמקבל אותם חזרה. ורק בסופו שלא קבלוה ליום טוב, אז יש חשיבות להמתנות לאביונים.

שוב ראיתי בעסיס רמוני (לבעל ישמח משה) עה"פ כימים אשר נחו, דהא דעשו אותה מתחלה ליום טוב, היתה כדי שלא תהיה לישראל חסרון כיס בהוצאות יום טוב. והגם דלא קבילו עליהו, מכל מקום ותגזר אומר ויקם לך, כי נתקבל למעלה גזירתו שלא ינוכה ממה שנקצב בראש השנה ע"ש.

*

והנה מצינו בנס דפורים, שדניאל היה לו חלק בישועה זו, דאיתא בתוס' (מגילה יב:) דממוכן היה דניאל ע"ש. וכנגד זה גם מיתתו באה באותו עת, כמבואר בתוס' (בבא בתרא ד.). וכמו שיתבאר להלן, וצריכין להבין טעמו וענינו.

ונראה דהנה הכתוב אומר, ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים, לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה וגו' (אסתר א-טז). בגמרא (מגילה יב:) תנא ממוכן זה המן, ולמה נקרא שמו ממוכן, שמוכן לפורענות ע"כ. ופירש רש"י עומד להיות תלוי ע"כ. ודבר זה נרמז כאן דייקא, לפי שעל ידי עצתו כעת להרוג את ושתי, נסתבבה הדבר שתבוא אסתר אל בית המלך, ומרדכי יושב בשער המלך, ונתקנא בו המן, ונתלה בסעודתו עם אסתר, ואם כן עצה זו הכין לו תליית, ובעצה זו נעשה מוכן לפורעניות.

אמנם בתוספות כתבו דיש מדרש שהיה דניאל וכו' ע"ש. ואם כן יש להבין למה נקרא שמו כאן ממוכן. ובמהרש"א פירש דהמן היה נקרא ממוכן, שמזומן להביא פורענות על אחרים, בתחלתה על ושתי, ולאחר מכן על היהודים ע"ש. וטעם זה עולה שפיר גם על דניאל, שמזומן היה כעת להביא פורענות על ושתי. וגם שבעצה זו נסתבב תלייתו של המן, ודניאל מזומן היה להביא הפורענות על המן. ובדרשות חתם סופר (לז' אדר קסב.) כתב, דמבואר בתוס' (בבא בתרא ד.) דדניאל נהרג על ידי המן ע"ש. אם כן גם דניאל בעצמו היה מוכן לפורענות ליהרג על ידי המן ע"ש.

גם יש לומר שדניאל נקרא ממוכן, שהיה מוכן לישועתן של ישראל, כי אחר שלבש מרדכי שק ואפר, ותתחלחל המלכה מאד, כתיב (אסתר ד-ה) ותקרא אסתר

והיינו כי מצבן של הכלל ישראל בגלותם נגע אל לבו, שהיה ביניהם הרבה עניים מרודים שסבלו מרעב, ומוכן היה דניאל לעשות עבירה לשמה, להשיא עצה לנבוכדנצר לפרנס את העניים, כי להשיא עצה זו לנבוכדנצר הרי אינו לאו מפורשת בתורה, ולהקל מצבן של ישראל היתה עדיפא ליה, ומוכן היה לקבל על זה עונש, ולעשות עבירה לשמה לטובתן של ישראל.

והנה מבואר בבני יששכר (ניסן ד-ז על דרך הדרוש) דטבע וסגולת המצות להשפיע טובה לכל העולמות, וסגולת העבירה היא בטבע להשפיע להיפוך, ולפעמים מצטרפים ישראל להשפיע רעות לשונאיהם וטובות על בני ישראל, והיאך יהיה זה באפשרי, אם הוא מפאת המצות הלא בטבעה כל טוב, ואם מפאת העבירות הלא באיסוריהו קיימי. אך על ידי שעושין עבירה לשמה, הרי מצד החטא שבה יחולו על ראש שונאיהם רעה, ומצד המצוה שבה יתעורר טוב על ישראל. ולכן מצינו במרדכי ויעבור מרדכי (אסתר ד-ז), ואמרו חז"ל (מגילה טו.) שהעביר יום ראשון של פסח בתענית ע"ש, והיתה בזה בחינת עבירה לשמה, ובזה המשיך גאולה וישועה לישראל, ורעה על המן ועמו ע"כ. (ועיין בספר ולאשר אמר פ' פנחס). ואם כן דניאל שהיה בידו זכות של עבירה לשמה, שזה מעורר רחמים על ישראל ודין על האומות, על כן הוא מזומן לישועתן של ישראל, הן בהריגת ושתי ואגרות הראשונות, והן בעת הגזירה להיות השליח מאסתר למרדכי, לדעת מה זה ועל מה זה.

והנה בגמרא (שם) אמרו, ודניאל מנא לן דאיענש, אילימא משום דאמר רב התך זה דניאל, הא ניחא למאן דאמר שחתכוהו מגדולתו [בימי אחשורוש, שהרי בלשצר השליטו תלתא במלכותו, וכן דריוש המדי, וכן כורש, וכשמלך אחשורוש חתכו מגדולתו], אלא למאן דאמר שכל דברי מלכות נחתכין על פיו, מאי איכא למימר. ומשני שהשליכוהו לגוב האריות ע"כ. ובתוס' כתבו שנענש הרבה, שהרגו המן על שהיה משיב דברים בין אסתר למרדכי ע"ש.

להתך מסריסי המלך אשר העמיד לפניו, ותצוהו על מרדכי, ואמרו חז"ל (מגילה טו.) התך זה דניאל ע"ש. והיינו שאחשורוש נתן את דניאל להסתובב אצל אסתר לסדר צרכיה. ויתכן כי בהיות שהוא נתן את העצה להרוג את ושתי, ועל ידי זה נסתבבה שבאתה אסתר בית המלכות, ונתיישרה דעתו של אחשורוש באסתר, על כן שילם שכרו לממוכן שהיה משרי אסתר המלכה. וכיון שתחלת הישועה בא על ידי שליחותו מאסתר למרדכי, על כן קראו הכתוב בשם ממוכן, שהיה מוכן לישועתן של ישראל.

עוד היה לו לדניאל חלק בהישועה, דאיתא בגמרא (מגילה יב:) אלמלא אגרות הראשונות [שהוחזק בהן שוטה בעיני האומות], לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט [שהיו ממהרין להורגן במצות המלך באגרות האמצעיות, ולא היו ממתניין ליום המועד], אמרי מאי האי דשדר לן להיות כל איש שורר בביתו [אומרים האומות מה זה ששלח לומר לנו להיות כל איש שורר בביתו], פשיטא אפילו קרחה [אף הגרדן] בביתיה פרדשכא ליהוי [פקיד ונגיד] ע"כ. ואם כן בעצתו לשלוח האגרות ראשונות הכין ישועתן של ישראל, ושפיר קראוהו בשם ממוכן.

ויש לומר בטעם הדבר שדניאל דייקא הכין ישועה זו, דאיתא בגמרא (בבא בתרא ד.) מפני מה נענש דניאל, מפני שהשיא עצה לנבוכדנצר, שנאמר (דניאל ד-בד) להן מלכא מלכי ישפר עלך [עצתי תיטב בעיניך] וחטאיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין [בחנינת עניים], הן תהוי ארכא לשלותך [יהא אורך לשלומך] וגו'. וכתוב (שם) כולא מטא [כל החלום של פורענות בא עליון] על נבוכדנצר מלכא. וכתוב (שם) ולקצת ירחין תרי עשר [בשביל עצתו של דניאל תלה לו שנים עשר חדש] וגו' ע"כ. ולכאורה יש לתמוה על דניאל שיתן עצה לנבוכדנצר הרשע שהחריב בית מקדשינו, להקל ממנו סבלו. וברש"י מה ראה דניאל להשיא עצה טובה לנבוכדנצר, ראה ישראל עניים שפלי גולה מחזירין על הפתחים, והשיאו עצה לחננם, אמר לו עניים אלו שהגליתם רעבים הם, פרנסם, וכן עשה, פתח אוצרותיו והיה מפרנסם כל י"ב חודש ע"כ.

ויש לומר בטעם הדבר שעונשו של דניאל על עצתו לנבוכדנצר באה על ידי המן דייקא. ונראה דהנה המן אמר לאחשורוש, אם על המלך טוב יכתב לאבדם, ועשרת אלפים ככר כסף אשקול על ידי עושי המלאכה וגו' (אסתר ג-ט). ויש להבין מה היתה כוונתו של המן בנתינת העשרת אלפים ככר כסף. וכתוב בעיון יעקב (מגילה יג.) שרצה ליתן השקלים לגנזי המלך לפרנס בהם עניים ע"ש. (וביערות דבש הביא כן בשם המדרש). ואכתי צריך ביאור מה רצה המן בזה כעת.

ונראה כי אמרו חז"ל (מגילה יג.) שאמר המן לאחשורוש, תא ניכלינהו, אמר ליה מסתפינא מאלקיו דלא ליעבד בי כדעבד בקמאי, אמר לו ישנו מן המצות וכו' ע"ש. ולכן אמר לאחשורוש הרי יש לזה עצה, וחטיך בצדקה פרוק, אני אתן לך עשרת אלפים ככר כסף לחלקם לצדקה, ואינך צריך לחוש עוד שתענש. ובהיות שבבני ישראל כתיב, זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל וגו' לכפר על נפשותיכם, הרי דשיעור מחצית השקל סגי לכפר על נפש אחת, על כן ישקול לגנזי המלך עשרת אלפים ככר כסף, כשיעור מחצית השקל של ששים רבוא ישראל, ובודאי שהצדקה תכפר עליו.

ומהיכן למד המן דבר זה, הרי על כרחך שנתגלה לו זאת ממה שנתן התך זה דניאל עצה זו לנבוכדנצר, והועיל לו זאת. ואם כן בגרמת התך נתגלה עצה זו להמן, שיוכל על ידה לשכנע את אחשורוש, על כן מדויל ידיה משתלם ליה, שבא לו עונשו על מה שגילה סוד זה, על ידי המן דייקא.

*

ובזה נראה לבאר מה שאומרים (בתפלת גשם) על הסלע הך ויצאו מים, בעבורו אל תמנע מים. והיא פליאה

להזכיר עונו של משה שהכה את הסלע, ועבורו אל תמנע מים. אך הענין הוא על פי מה שכתוב בנועם אלימלך (פ' בלק בד"ה יז) דיש להקשות למה נענש משה רבינו ע"ה במי מריבה בהכותו הסלע, הלא הסכים הקדוש ברוך הוא על ידו דכתיב (במדבר כ"א) ויצאו מים רבים, וכיון שעשה שלא כהוגן לא היה להסלע להוציא מים, וכי עביד רחמנא ניסא לשקרא (ברכות נח.). אלא נראה בוודאי חלילה לו לאיש האלקים שלא לעשות רצון הבורא ברוך הוא, אלא שדרך הצדיק תמיד לחזור אחר טובות ישראל, ואף שנראה לו איזה דבר קצת עבירה בעשותו הדבר ההוא, אך שיהיה לטובות ישראל עושהו, ויקבל עליו אף להיות בגיהנם עבורם, כי כל תשוקתו להטיבם וכו'. וכוונת משה רבינו ע"ה גם כן שסבר אמת אם אדבר אל הסלע יהיה כרצון הבורא ברוך הוא, אבל לא אהיה יכול לפעול כי אם לאנשים הצדיקים כאשר בארנו. (והסביר שם הטובה שהיה לישראל בהכאתו יותר מדיבורו ע"ש). לכך מוטב אעשה פעולה גשמיות, ויהיה טוב לכולם, והכל שוין בטובה ולוזה הסכים הקדוש ברוך הוא על ידו בראותו כוונתו הטובה מאד ע"כ. ואם כן משה רבינו עשה אז עבירה לשמה עבור טובתן של ישראל. וכח עבירה לשמה היא, לעורר רחמים על ישראל ודין על האומות, על כן אנו מתפללין בזכותו שגם בעת דין, יתעורר עלינו רחמים להמטיר לנו גשמי ברכה.

וזוהו שאומרים על הסלע הך ויצאו מים, ולכאורה כיון שהיה חטא בהכאתו, למה יצאו ממנו מים, ועל כרחך משום דכוונתו היתה רצויה, שעשה בזה עבירה לשמה, ולכן בעבורו אל תמנע מים, כי כח עבירה לשמה מועלת להמשיך חסד גם בעת דין, שהדין תהיה על האומות, וחסד על ישראל.

נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' שמשון נאטטעסמאן הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בנישואי בתו למול טוב	נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' לוי יצחק פרידמאן הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בנישואי בנו למול טוב	נתגבד ע"י יידיעו הרב ר' חיים דוב ווייסבערג שליט"א לרגל השמחה השוריה במענו בנישואי בנו למול טוב	נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' צבי אלימלך שפארן הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בנישואי בנו למול טוב	נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' יצחק בר"ש ווייס הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בנישואי בתו למול טוב
נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' מענדל מיללער הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בנישואי בנו למול טוב	נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' יצחק יעקב כיינס הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בנישואי בנו למול טוב	נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' משה יוסף גלויבער הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בנישואי בתו למול טוב	נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' בערל דייטש הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בהולדת בנו למול טוב	נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' בנימין שאלאמאן הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בהולדת בתו למול טוב
נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' אברהם אויש הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' טובי ליכטמאן הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בהולדת בנו למול טוב	נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' משה יעקב פשערהאפער הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בהולדת בנו למול טוב	נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' יואל ברא"ש פיינרווערקער הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בהולדת בנו למול טוב	נתגבד ע"י יידיעו מוה"ר ר' יואל ברא"ש פיינרווערקער הי"ו לרגל השמחה השוריה במענו בהולדת בנו למול טוב